

TANTÁRGYI TEMATIKA
Digitális textológia ea.

Tárgyfelelős: Prof. Dr. Kecskeméti Gábor	
Javasolt félév: tavasz	Előfeltétel: Digitális irodalomtudomány
Óraszám/hét: 2	Számonkérés módja (a/gy/k/b): kollokvium
Kreditpont: 6	(A teljesítés követelményeit lásd alább a Félévközi számonkérés módja és értékelése pontnál.)
Tantárgyi egység feladata és célja: Az Irodalomtudományi Doktori Iskola képzési és kutatási szinergiáját szövegtudományi (filológiai és textológiai) orientációja biztosítja. Ma már minden filológiai és textológiai alkotómunka digitális kutatókörnyezetben, a célra alkalmas szoftvereszközök szabatos technológiai folyamatokba szervezett együttesével megy végbe. Elképzelhetetlen, hogy a professzionális textológiai munkát bárki egy általános irodai célú szövegszerkesztő program alkalmazásával remélje véghezvinni, s abban reménykedjék, hogy ehhez az inadekvát és dilettáns outputhoz majd valaki más hozzáteszi a digitális rendszerszervezés és publikálás szakértelmét. A kurzus felszámolja a digitális eszközhasználat körüli reflektálatlanságot, s kialakítja a funkcionális munkálkodás igényes elvárásait és belátásait.	
Tantárgyi egység tematikus leírása 14 heti bontásban: 1. Tájékoztató a követelményekről, a tematikáról, a szakirodalomról, a számonkérés módjáról és az órák menetéről 2. Digitális fakszimilék, OCR 3. Digitális fakszimilékből szervezett rendszerek 4. Kézírás-felismerő modellek, HTR 5. Jelölőnyelvek 6. A TEI XML 7. Retrokonverzió vs born digital 8. Jelölőnyelvi feldolgozásból szervezett rendszerek 9. Kutatókörnyezetek, adatbevitel 10. Adatbázis-építés SQL környezetben 11. Adatbázis-építés NoSQL környezetben, a szemantikus web, névterek 12. Proximitás, statisztika, stilometria 13. Hálózatok, vizualizáció 14. Open data, verziókövetés	
Félévközi számonkérés módja és értékelése (prezentáció, zárthelyi dolgozat, szemináriumi dolgozat beadása stb.): A félévközi számonkérés módját és értékelését a félév kezdetekor a tantárgyi egység oktatója határozza meg.	
Gyakorlati jegy/kollokvium teljesítésének módja és értékelése (félévközi teljesítmény aránya a beszámításkor, ponthatárok stb.): K A kód jelentése: A = a tantárgy aláírással zárul, amelyben kétfokozatú az értékelés (nem megfelelt, megfelelt). A hallgató legfeljebb az óraszám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás nem szerezhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támasztott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. K = a tantárgy kollokviummal zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). Az előadások órászámának legalább 60%-án kötelező a hallgató részvétele, amit jelenléti ívre vezetett aláírásával igazol. Az ennél többet mulasztó hallgató nem kaphat aláírást és nem vizsgázhat. Az előadáshoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), legfeljebb akkora számban, mint a tantárgyi egység kreditpontszáma. Amennyiben az előadáshoz zárthelyi dolgozat(ok) társul(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a kollokviumon is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze. SZ = a tantárgy gyakorlati jeggyel zárul, amelyben ötfokozatú az értékelés (1–5). A hallgató legfeljebb a szemináriumi órászám 30%-át mulaszthatja el következmények nélkül, az ezt meghaladó mértékű hiányzás – kivéve az igazolt betegség miatti hiányzást – esetén az aláírás és a gyakorlati jegy nem szerezhető meg. Az igazolt hiányzás pótlási feltételeit az oktató ismerteti. Az aláírás feltétele, hogy az oktató által a félév során támasztott prezentációs és beadási kötelezettségeknek a hallgató maradéktalanul eleget tegyen. A szemináriumhoz évközi zárthelyi dolgozat(ok) társulhat(nak), annak/azoknak az eredménye legalább 30%, legfeljebb 40%-os súllyal esik latba a záró osztályzatban. A zárthelyi dolgozat(ok)ról az oktató a tárgy félévi meghirdetésekor a Neptun rendszerben ad tájékoztatást. A szakmai követelményekhez képest a hallgatónak minden zárthelyi dolgozatában és a beadott szemináriumi dolgozatában is legalább 50%-os felkészültséget kell igazolnia ahhoz, hogy az elégséges (2) osztályzatot megszerezze.	
Kötelező irodalom a tantárgyi egység egészéhez vagy 14 heti tematikus leírásának megfelelő beosztásban (a lista a tantárgy természetének megfelelően nemcsak tételesen kijelölt olvasmányokat	

tartalmaz, hanem azoknak az egyes tárgykörökhöz tartozó fogalmaknak és tudnivalóknak a felsorolását is, amelyeknek a hallgatók az órai megbeszélést megelőző, önálló, online tájékozódással néznek utána):

2. Digitális fakszimilék, OCR

Formátumok: PDF, raszteres képek, DjVu

Szoftverek: Tesseract, Recognita -> ScanSoft OmniPage

3. Digitális fakszimilékből szervezett rendszerek

ITI Textológiai portál: <https://szovegtar.iti.mta.hu/>

ME Irodalomtudományi Doktori Iskola kiadvány-repertórium: <https://bolcsesz.uni-miskolc.hu/~bolphd/kiadvanyok.php>

Camena: Beyerlinck

4. Kézírás-felismerő modellek, HTR

FEKETE Norbert, *HTR-modellépítés és kézírásfelismerés nagyméretű, többszerzős szövegtörzsekre: A Transkribus alkalmazása az Arany János hivatali iratokon = Valós térben – az online térért. Networkshop 31: Országos konferencia, 2022. április 20–22., Debreceni Egyetem, szerk. TICK József, KOKAS Károly, HOLL András, Bp., Hungarnet Egyesület, 2022, 271–275.*

PALKÓ Gábor, SZEKRÉNYES István, BOBÁK Barbara, *A Digitális Örökség Nemzeti Laboratórium webszolgáltatásai automatikus kézírás-felismeréshez = Új technológiákkal, új tartalmakkal a jövő digitális transzformációja felé. 32. Networkshop: Országos konferencia, 2023. április 12–14., Pannon Egyetem, Veszprém, szerk. TICK József, KOKAS Károly, HOLL András, Bp., Hungarnet Egyesület, 2023, 164–169.*

5. Jelölőnyelvek

Robin C. COVER, Peter M. W. ROBINSON, *Encoding Textual Criticism*, Computers and the Humanities, 29(1995), 123–136.

Peter M. W. ROBINSON, *New Directions in Critical Editing = Electronic Text: Investigations in Method and History*, ed. Kathryn SUTHERLAND, Oxford, Clarendon Press, 1997, 145–171.

Espen J. AARSETH, *Nem-linearitás és irodalomelmélet*, ford. MÜLLNER András, Helikon, 50(2004), 313–348.

Urs DIETRICH-FELBER, *Using Java and XML in Interdisciplinary Research: A New Data-Gathering Tool for Historians Working with EuroClimHist*, Historical Methods: A Journal of Quantitative and Interdisciplinary History, 37(2004)/4, 174–185.

Donald A. SPAETH, *Representing Text as Data: The Analysis of Historical Sources in XML*, Historical Methods: A Journal of Quantitative and Interdisciplinary History, 37(2004)/2, 73–85.

6. A TEI XML

<https://tei-c.org/>

C. Michael SPERBERG-MCQUEEN, *Textual Criticism and the Text Encoding Initiative = The Literary Text in the Digital Age*, ed. Richard J. FINNERAN, Ann Arbor, University of Michigan Press, 1996 (Editorial Theory and Literary Criticism), 37–62.

KIRÁLY Péter, *Kritikai kiadás és XML = Septuagesimo anno humanissime peracto: Tanulmányok Kulcsár Péter 70. születésnapjára*, szerk. HORVÁTH Zita, Miskolc, Miskolci Egyetem, 2004 (Publicationes Universitatis Miskolcensis: Sectio Philosophica, tom. IX, fasc. 4), 119–149.

KISS Katalin, *Variánskiadások előkészítése TEI/XML-alapokon (Szabó Lőrinc: Föld, Erdő, Isten) = „Szabad ötletek...” Szőke György tiszteletére barátaitól és tanítványaitól*, szerk. KABDEBÓ Lóránt, RUTTKAY Helga, SZABÓNÉ HUSZÁRIK Mária, Miskolc, ME BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola–Szabó Lőrinc Kutatóhely, [2005], 270–280.

7. Retrokonverzió vs born digital

PALKÓ Gábor, *Mit jelent a digitális filológia a szemantikus web korában? A DigiPhil projektről*, MTud, 177(2016)/11, 1316–1322.

Zsófia FELLEGI, *Digital Philology on the Semantic Web: Publishing Hungarian Avant-garde Magazines = The (Web)Sites of Memory: Cultural Heritage in the Digital Age*, eds. Donald E.

MORSE, Zsófia O. RÉTI, Miklós TAKÁCS, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2018 (Loci memoriae Hungaricae, 8), 105–116.

FELLEGI Zsófia, *Átmenet az analógból a digitális filológiába: médiumváltás? Madách Imre: Az ember tragédiája. Szinoptikus kritikai kiadás*, Hel, 67(2021), 84–102.

FELLEGI Zsófia, PALKÓ Gábor, *Arany-kéziratok és kritikai kiadások közzététele az Arany János Emlékévkönyvben*, Hel, 66(2020), 82–98.

ETLINGER Mihály, HERNÁDY Judit, *A kiadás hagyatéka / a hagyatéki kiadás: A Régi Magyar Költők Tárának hálózati kiadásáról = Valós térben – az online térért. Networkshop 31: Országos konferencia, 2022. április 20–22., Debreceni Egyetem*, szerk. TICK József, KOKAS Károly, HOLL András, Bp., Hungarnet Egyesület, 2022, 199–203.

KÁLI Anita, *A Babits-versek kritikai kiadásának digitális filológiai lehetőségei = „Salakos szesz, tölcserrel és szűrőpapírral”: Tanulmányok a Babits kritikai kiadások filológiai és textológiai kérdéseiről*, szerk. KELEVÉZ Ágnes, MÁTYUS Norbert, SZÉNÁSI Zoltán, Bp., Ráció Kiadó, 2022, 199–207.

BUCSICS Katalin, *Born to be digital? Babits Mihály verseinek (1890–1905) hálózati kiadása = „Gondos elmerülés a részletekben”: Tanulmányok a Babits kritikai kiadások filológiai és textológiai kérdéseiről 2.*, szerk. MAJOR Ágnes, MÁTYUS Norbert, SZÉNÁSI Zoltán, Bp., reciti, 2023 (ReKonf: Reciti konferenciakötetek, 20), 11–22.

8. Jelölőnyelvi feldolgozásból szervezett rendszerek

DigiPhil, az ITI filológiai portálja: <https://digiphil.hu/>

9. Kutatókörnyezetek, adatbevitel

Gábor KECSKEMÉTI, *Electronic Textual Criticism: A Challenge to the Editor and to the Publisher = New Publication Cultures in the Humanities: Exploring the Paradigm Shift*, ed. Péter DÁVIDHÁZI, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2014, 91–98.

PALKÓ Gábor, *A digitális bölcsészet kultúrtechnikái: Virtuális kutatókörnyezetek = A humán tudományok és a gépi intelligencia*, szerk. TOLCSVAI NAGY Gábor, Bp., Gondolat Kiadó, 2018 (A Humán Tudományok Alapkérdései: Az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának könyvsorozata, 3), 33–47.

10. Adatbázis-építés SQL környezetben

A relációs adatbázis fogalma, dBase, MS Access, SQL

Ingyenes RDBMS: MySQL, MariaDB

SQL frontend szkriptek: PHP, JavaScript

Az ITI bibliográfiai portálja: <http://www.iti.mta.hu/mib/index.html>

Az Irodalomtörténeti Közlemények szerkesztőségi honlapjának repertóriuma:

<http://itk.iti.mta.hu/temard.html>

Az MTA Textológiai Munkabizottságának jegyzéke a kritikai szövegkiadásokról:

<http://textologia.iti.mta.hu/bibliografia.php>

A magyarországi halotti beszédek adatbázisa: <http://itk.iti.mta.hu/kecskemeti/csv/index.html>

GÁL György, *A „Répertoire de la poésie hongroise ancienne” adatmodellje*, ItK, 93(1989), 267–272.

BASKI Imre, *A számítógépes tulajdonnévi adatbázisok tervezéséhez (Egy épülő török adatbázis kezdeti tanulságai) = Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.): A magyar névtani kutatások legújabb eredményei, I–II*, szerk. B. GERGELY Piroska, HAJDÚ Mihály, Bp.–Miskolc, Magyar Nyelvtudományi Társaság–ME BTK, 1997 (A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai, 209), 499–512.

THIMÁR Attila, *„A társaság állapota”: Egy irodalmi intézménytörténeti adatbázis megtervezésének tanulságai*, ItK, 105(2001), 90–106.

BENKE Gábor, *Informatikai alkalmazások az irodalomtudományi kutatásban: Módszertani és gyakorlati problémák*, Lit, 30(2003), 98–106.

LAKNER Lajos, *Idő, kronológia, életút (A készülő Kölcsey-kronológiáról)*, ItK, 107(2003), 504–527.

Axel E. WALTER, *Dach digital? Vorschläge zu einer Bibliographie und Edition des Gesamtwerks von Simon Dach nebst einigen erläuterten Beispielen vernachlässigter bzw. unbekannter Gedichte = Simon Dach (1605–1659): Werk und Nachwirken*, Hrsg. Axel E. WALTER, Tübingen, Max

Niemeyer Verlag, 2008 (Frühe Neuzeit: Studien und Dokumente zur deutschen Literatur und Kultur im europäischen Kontext, 126), 465–522.

BERNÁD Ágoston Zénó, BLASKÓ Katalin, Andrea SEIDLER, Wolfram SEIDLER, *Hungarus Digitalis: Német nyelvű sajtó a Magyar Királyság területén a 18. század második felében – digitális kiadás*, MKsz, 125(2009), 117–122.

HORVÁTH Iván, *Számítógép és irodalomtudomány*, Alf, 61(2010)/3, 9–28.

BIRÓ Tamás, *PeregrXML és egy középkori keresztény héber korpusz: A köszöntőversek a digitális bölcsészet szemszögéből* = שיר פשוט ומחולק = Héber üdvözlőversek és a peregrináció, szerk. KOLTAI Kornélia, ZSENGELLÉR József, Bp., Magyar Hebraisztikai Társaság–L'Harmattan Kiadó, 2023 (Studia Hebraica Hungarica, 9), 131–151.

11. Adatbázis-építés NoSQL környezetben, a szemantikus web, névterek

https://itidata.abtk.hu/wiki/Main_Page

DOBÁS Kata, FAZEKAS Júlia, *ITIdata: egy irodalmi adatbázis fejlesztése Wikibase alapon és ennek hasznosítása Kosztolányi Dezső forrásjegyzékénél* = Valós térben – az online térért. *Networkshop 31: Országos konferencia, 2022. április 20–22., Debreceni Egyetem*, szerk. TICK József, KOKAS Károly, HOLL András, Bp., Hungarnet Egyesület, 2022, 211–218.

FELLEGI Zsófia, *A digitális filológia infrastruktúrái. A DigiPhil megújulásáról* = Valós térben – az online térért. *Networkshop 31: Országos konferencia, 2022. április 20–22., Debreceni Egyetem*, szerk. TICK József, KOKAS Károly, HOLL András, Bp., Hungarnet Egyesület, 2022, 338–344.

NEMESKEY Dávid Márk, PALKÓ Gábor, *Szemantikus névelim-azonosítás magyar nyelvű szövegeken (a HuWikifier bemutatása)* = Valós térben – az online térért. *Networkshop 31: Országos konferencia, 2022. április 20–22., Debreceni Egyetem*, szerk. TICK József, KOKAS Károly, HOLL András, Bp., Hungarnet Egyesület, 2022, 359–364.

DOBÁS Kata, FELLEGI Zsófia, PALKÓ Gábor, *A kis gömböc meséje: Az ITIdata irodalomtudományos adatbázis fejlesztése 2022–2023-ban* = Új technológiákkal, új tartalmakkal a jövő digitális transzformációja felé. *32. Networkshop: Országos konferencia, 2023. április 12–14., Pannon Egyetem, Veszprém*, szerk. TICK József, KOKAS Károly, HOLL András, Bp., Hungarnet Egyesület, 2023, 192–198.

DOBÁS Kata, TÜSKÉS Anna, *A magyar irodalomtörténet bibliográfiájának migrációja az ITIdata szemantikus adatbázisba: Gyakorlatok és tanulságok* = Az oktatás, a kutatás és a közgyűjtemények digitális transzformációja felsőfokon. *Networkshop 2024: 33. Országos Informatikai Konferencia, 2024. április 3–5., Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger*, szerk. TICK József, KOKAS Károly, HOLL András, Bp., Hungarnet Egyesület, 2024, 87–95.

FELLEGI Zsófia, *Digitális kiadások migrációja: gépi és emberi intelligencia együttműködése* = Az oktatás, a kutatás és a közgyűjtemények digitális transzformációja felsőfokon. *Networkshop 2024: 33. Országos Informatikai Konferencia, 2024. április 3–5., Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Eger*, szerk. TICK József, KOKAS Károly, HOLL András, Bp., Hungarnet Egyesület, 2024, 177–183.

12. Proximitás, statisztika, stilometria

Close reading, distant reading

Franco MORETTI, *The Slaughterhouse of Literature*, *Modern Language Quarterly*, 61(2000)/1, 207–227.

SZEMES Botond, *Digitális irodalomtudomány: Olvasás, számítás és ábrázolás egysége az irodalmi elemzésben*, Bp., Kijárat Kiadó–I.T.E.M. Alapítvány, 2024.

13. Hálózatok, vizualizáció

CZEIZER Zoltán, *A hálózat paradigma a kortárs irodalomelméletben és a számítógépes hypertext gyakorlatában, avagy a szerző, a befogadó és a szöveg viszonyának megváltozása az Interneten használt számítógépes hypertextekben* = *Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, 1997. november 6.: Bölcsészettudományi Kar szekciókiadványa*, szerk. LEHOCZKY László, Miskolc, Miskolci Egyetem, 1998, 9–14.

BÁTORI Anna, *A tudás hálózatai. Rotarides Mihály és Wallaszky Pál: egy kapcsolat olvasatai* = *Humanista történetírás és neolatin irodalom a 15–18. századi Magyarországon*, szerk. BÉKÉS

Enikő, KASZA Péter, LENGYEL Réka, Bp., MTA BTK Irodalomtudományi Intézet, 2015 (Convivia Neolatina Hungarica, 1), 259–266.

MARKÓ Anita, *Kapcsolatok, csoportosulások és hálózatok a régi magyar irodalomban: Az „irodalmi csoport” mint fogalmi skála = Kor/társ: Kapcsolat, háló(zat) és közösség az 1800 előtti Európában. Fiatalok konferenciája 2018*, szerk. ERDŐDI Alexandra Anita, FINTA Mária Anna, MOLNÁR Annamária, VIRÁG Csilla, VRABÉLY Márk, Bp., reciti, 2019, 87–110.

LUDMÁN Katalin, *Szövegcsomópontok és materialitás: hálózatok a Hajnóczy-életműben (műhelytanulmány) = Miskolci Egyetem Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, 2021. november 18.: Bölcsészettudományi Kar szekciókiadványa*, szerk. LUDMÁN Katalin, Miskolc, Miskolci Egyetem Rektori Hivatal, 2022, 41–57.

SZEMES Botond, VIDA Bence, *Tragikus és komikus hálózatok: Drámai műfajok csoportosítása szerkezeti tulajdonságok alapján*, Hel, 68(2022), 345–368.

SZEMES Botond, *Az idővonal felemelkedése: Szemelvények az idő grafikus leképezésének európai kultúrtörténetéből*, Lit, 49(2023), 269–288.

14. Open data, verziókövetés

Janneke ADEMA, Eelco FERWERDA, *Publication Practices in Motion: The Benefits of Open Access Publishing for the Humanities = New Publication Cultures in the Humanities: Exploring the Paradigm Shift*, ed. Péter DÁVIDHÁZI, Amsterdam, Amsterdam University Press, 2014, 131–146.

KUTNYÁNSZKY Anikó, SZABÓ Györgyné, TOMCSIK Adrienn, VERLE Ilona, *Tudományos folyóiratok, kiadók open data kutatásiadat-elvárásai*, MTud, 184(2023), 864–873.

LUDMÁN Katalin, *A Hajnóczy-hagyaték digitális feldolgozása*, ÚjFo, 55(2023)/4, 56–66.